

Návrh reformy zdanění zaměstnanců: Jak ulevit nízkopříjmovým a pomoci spotřebě za polovinu veřejných výdajů *(analytická zpráva)*

Štěpán Jurajda, Klára Kalíšková, Daniel Prokop, Michal Šoltés

Praha, 3. listopadu 2020

Studie vznikla v rámci projektu “Mapování dopadů ekonomické krize a optimalizace systémů daní, dávek, exekucí a insolvenčí pro zmírnění jejich nepříznivých vlivů” (č. TL04000332), který byl spolufinancován Technologickou agenturou ČR.

Varianty zrušení superhrubé mzdy

Jako alternativu vládní variantě předkládáme „konzervativní variantu“, která jen mírně snižuje sazby danění zaměstnanců, ale výrazně navyšuje slevu na dani a převádí ji do daňového bonusu, aby ji vyčerpali i nízkopříjmoví.

Varianta: Vládní

- Sazba daně **15 % z hrubé mzdy + 23 % od 4násobku průměrné mzdy**
- Uchována sleva na poplatníka jen **24 800 Kč**

Varianta: Konzervativní

- Mírné snížení současných sazeb: **20 % z hrubé mzdy + 27 % od 4násobku průměrné mzdy**
- Výrazně zvýšena sleva na poplatníka na **34 700 Kč ročně (navýšení o cca 10 000 Kč)**
- Převod této slevy na poplatníka do bonusu* – aby ji vyčerpali nízkopříjmoví

**Možnost převodu do bonusu mají jen lidé, kteří si ročně vydělají alespoň 50 % minimální mzdy (tj. minimálně 87 600 Kč ročně). Jde o stejné pravidlo jako dnes u slevy na děti.*

Upozornění: Ve všech návrzích počítáme pouze s dopady změn daní na zaměstnance (včetně lidí, kteří jsou zaměstnaní a současně OSVČ). Kvůli zavedení paušálního měsíčního odvodu u OSVČ do 1 milionu nelze dopady na OSVČ jednoduše vyčíslit.

Roční výpadek příjmů rozpočtu

Náklady pro stát jsou přes 80 miliard ve vládní variantě a jen okolo 44 miliard v konzervativní variantě. Rozdíl by reálně mohl být ještě vyšší, protože výzkum EU-SILC, na kterém dopady modelujeme, dostatečně nepokrývá nejvyšší příjmové skupiny. **Naše konzervativní varianta má tedy zhruba poloviční náklady.** Vládní varianta navíc zvyšuje výpadek rozpočtu v čase – kvůli snížení sazeb z mezd, které budou v čase růst. Zvýšení slevy není závislé na růstu mezd a i pokud bychom zavedli valorizaci slevy (v závislosti na průměrné mzdě), tak neodpovídá lineárně růstu mezd.

Varianta: vládní

- 82,4 miliard

Varianta: konzervativní

- 43,6 miliard

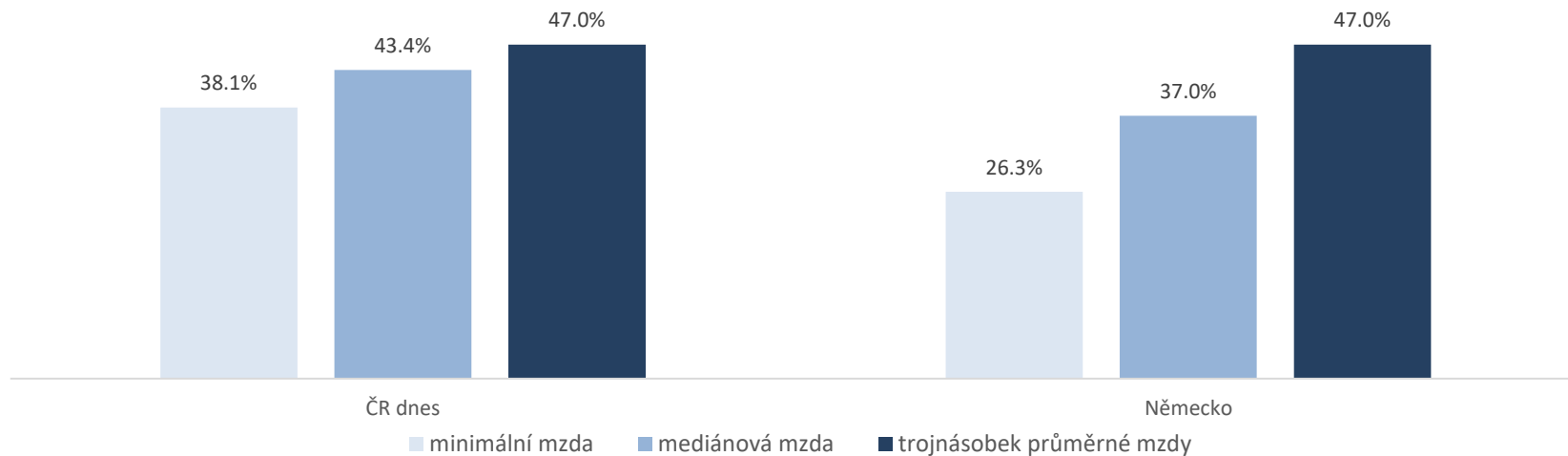
+ 8 mld. výběr od OSVČ, pokud bychom nepřijali kompenzační opatření (viz dále)

Upozornění: Jedná se o výpadek příjmů v danění zaměstnanců (včetně lidí zaměstnaných, kteří jsou současně na OSVČ).

Jak daně (ne)pomáhají nízkopříjmovým

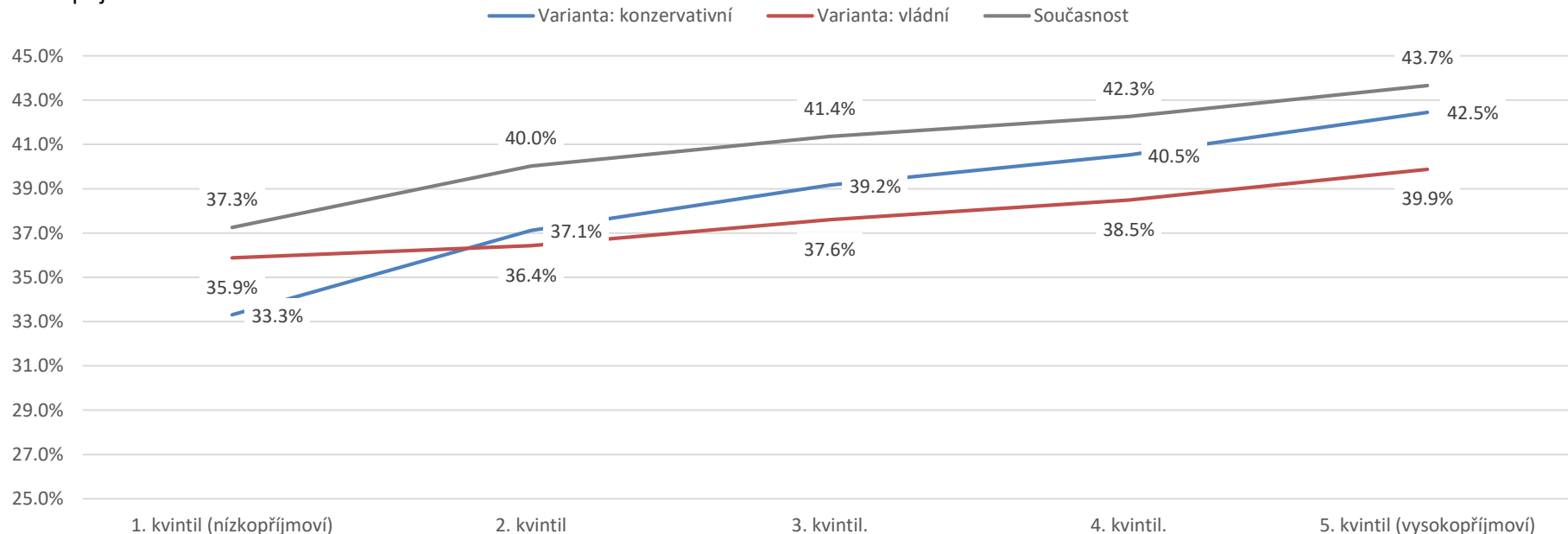
V Německu se u zaměstnance bez speciálních slev (na manželku, děti atd.) z nízkých mezd bere jen okolo 26 % z celkových nákladů práce. U nás je to mnohem více – okolo 38 %. V Německu pak zdanění roste s rostoucími příjmy a u zaměstnance s trojnásobkem průměrné mzdy je zdanění stejné – 47 % z nákladů práce. V Německu se tedy nedaní více vysokopříjmoví, ale stát mnohem méně zatěžuje nízké mzdy. To může redukovat chudobu pracujících, pomáhat chudším regionům (častěji jsou zde nízké příjmy) a více podporovat spotřebu, protože nízkopříjmoví z ušetřených peněz většinou více utratí.

Sazba daně a odvodů z nákladů práce
(zaměstnanec bez dětí a slevy na manželku)

Celková sazba daně a odvodů pro kvintily zaměstnanců – vč. zahrnutí efektu dalších slev (na děti apod.)

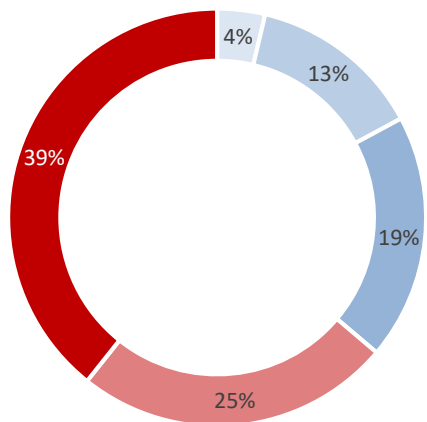
Pokud započítáme efekt dalších daňových slev, pak práce (superhrubá mzda) spodní pětiny zaměstnanců je dnes zatížena odvody a daněmi ve výši 37,3 %. Tato sazba pak s příjmy roste jen mírně – u nejvyšší pětiny zaměstnanců je 43,7 %. Konzervativní varianta daňové změny snižuje o 1–2 procentní body zatížení práce lidí s vyššími příjmy a o 4 procentní body (tedy výrazně) zatížení práce pětiny nejméně příjmových zaměstnanců. Vládní varianta naopak snižuje takřka o 4 procentní body zatížení vysokopříjmových a jen minimálně (o 1,5 procentního bodu) zatížení spodního kvintilu zaměstnanců. Ten totiž ve vládní variantě naráží nejčastěji na to, že mu daňové slevy a odpočty již dnes snižují daň z příjmu na nulu.

Jak si rozdělí koláč úspor – kvintily zaměstnanců dle mzdy

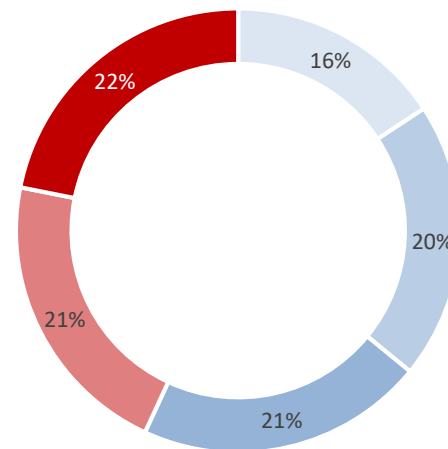
Ve vládní variantě získají první tři kvintily, tedy spodních 60 % zaměstnanců jen 36 % z celkového objemu úspor na daních. V naší konzervativní variantě získají 57 %. Ve vládní variantě 39 % získají vysokopříjmoví (nejvyšší pětina zaměstnanců). V konzervativní variantě je to jen 22 % z celkových úspor na daních. Konzervativní varianta rozdělí snížení daní v absolutní míře rovnoměrně do všech částí společnosti. Z vládní těžší disproporčně vysokopříjmoví.

Varianta: vládní

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

Varianta: konzervativní

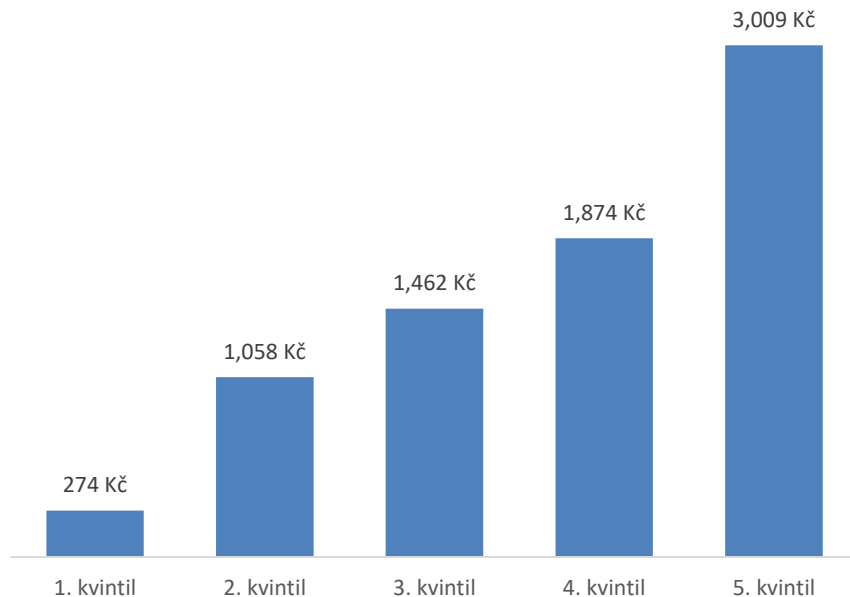

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

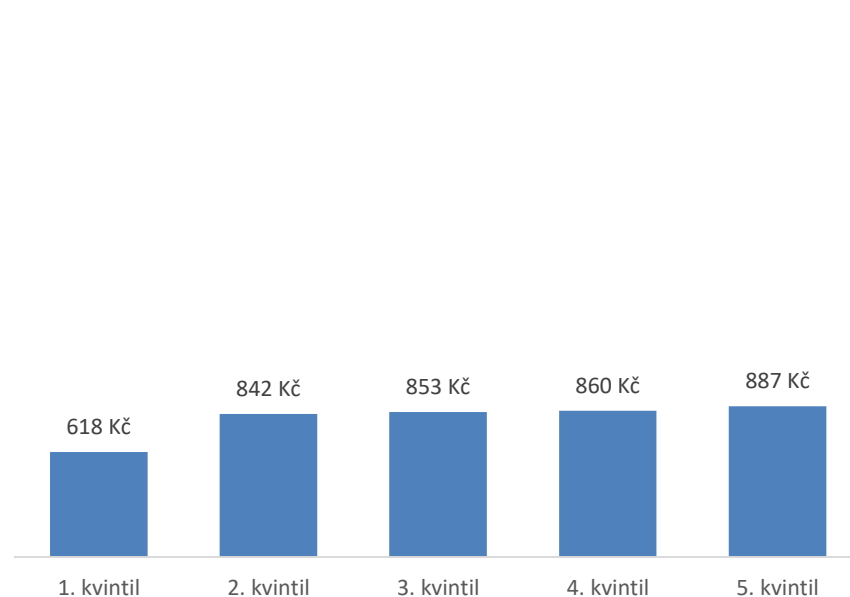
Kolik ušetří Kč měsíčně – kvintily zaměstnanců dle mzdy

V konzervativní variantě výrazně více ušetří lidé ze spodní pětiny (kvintilu) zaměstnanců (618 Kč vs. 274 Kč ve vládní variantě). Zaměstnanci z druhého kvintilu příjmů získají zhruba stejně jako ve vládní variantě. Nadprůměrně příjmoví a zejména vysokopříjmoví uspoří v konzervativní variantě méně. Naše konzervativní varianta je tedy celkově levnější a přináší vyšší úsporu pro nízkopříjmové.

Varianta: vládní

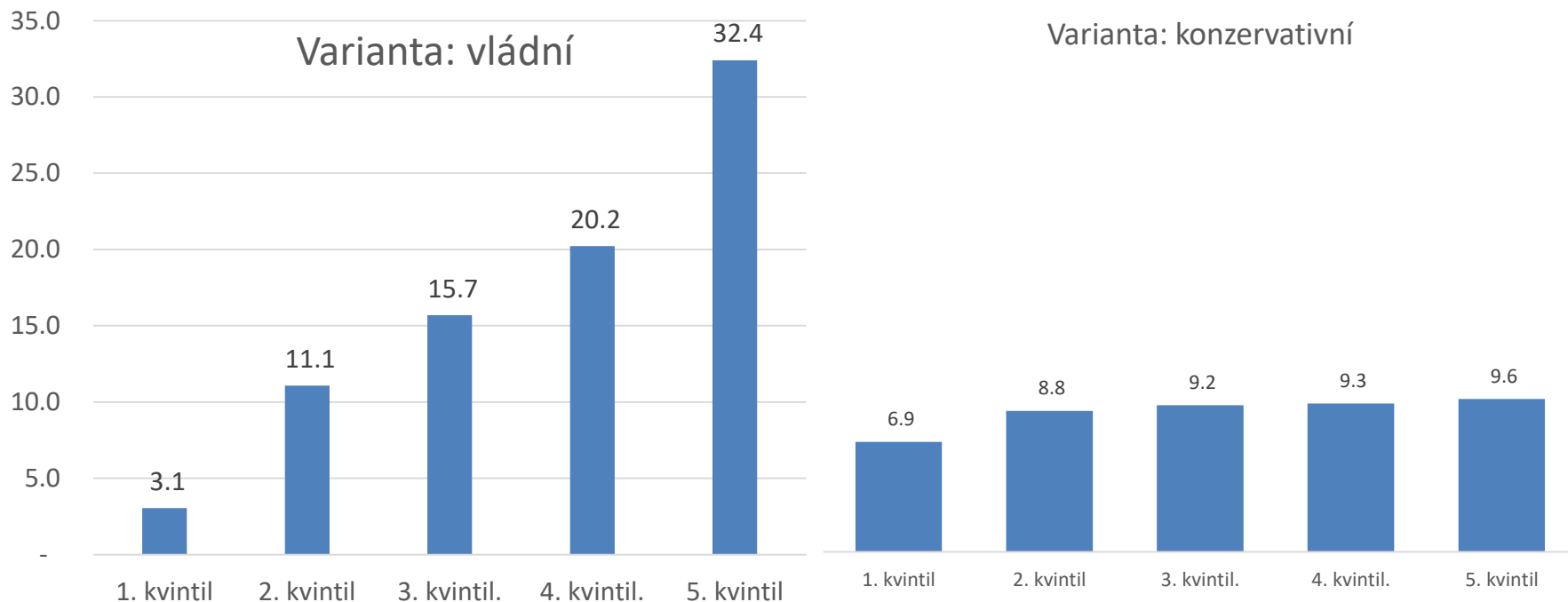

Varianta: konzervativní

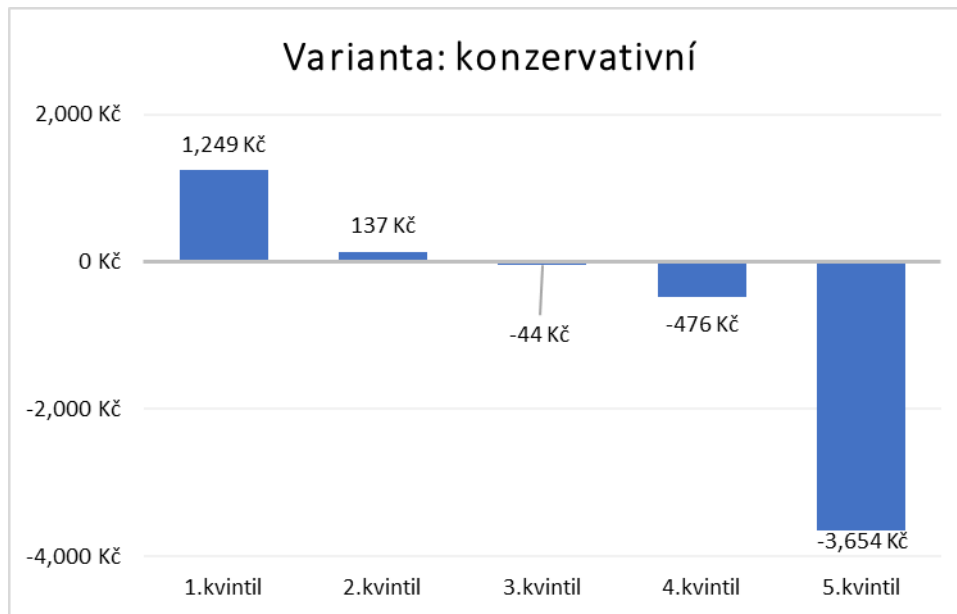
Kolik uspoří miliard ročně – kvintily zaměstnanců dle mzdy

Ve vládní variantě více než 32 mld. Kč ušetří vysokopříjmoví (horní pětina), kteří mají nejmenší pravděpodobnost převést tuto úsporu do spotřeby. V konzervativní variantě je úspora rovnoměrně rozložena – všechny kvintily zaměstnanců uspoří mezi 7 až 9,5 miliardami Kč ročně. Za nejchudšími pracujícími, kteří mají nejvyšší šanci převodu úspor do spotřeby a největší ekonomické problémy, jde ve vládní variantě jen o 3 miliardy. V naší konzervativní o necelých 7 miliard Kč.

Jak by konzervativní varianta dopadla na OSVČ a jak to řešit

Na rozdíl od vládní varianty, která nemá na OSVČ vliv, ovlivňuje konzervativní scénář i zdanění OSVČ. OSVČ by v konzervativní variantě celkově do státního rozpočtu přispěly o **8 mld.** Kč ročně více. Graf níže ilustruje dopad na OSVČ, které nemají příjmy ze zaměstnání. Konzervativní varianta dopadne **pozitivně na nízkopříjmové OSVČ**, které by benefitovaly z možnosti uplatnění slevy na poplatníka formou daňového bonusu. Prvnímu kvintilu sníží placené daně průměrně o 1 249 Kč měsíčně. OSVČ ve středu příjmového rozložení budou konzervativní variantou ovlivněny jen málo, a to především proto, že OSVČ do příjmu 1 mil. Kč ročně budou moci platit paušální daň a tím se dopadu zvýšené daňové sazby vyhnout. Naopak kvintil s nejvyššími příjmy bude platit na daních o 3 600 Kč měsíčně více. **Vysokopříjmové OSVČ však lze kompenzovat** např. posunutím hranice povinnosti registrace k DPH (nad současný 1 milion Kč) či posunutím využití výdajových paušálů (nad současné 2 miliony).

Co kdybychom chtěli
ještě ušetřit
a posílit progresi?

Varianty zrušení superhrubé mzdy

V českém daňovém systému existuje sleva na manžela/lku s nízkými příjmy a možnost odpočtu úroků z hypotéky od daňového základu, které:

- přinášejí náklady v řádech mnoha miliard Kč ročně
- plně je vyčerpají jen středně a vysokopříjmoví – nepřecházejí do daňových bonusů
- jsou selektivní – sleva na hypotéku podporuje jeden typ bydlení (nikoli nájemní), slevu na manželku čerpají jen sezdaní apod.
- mají negativní dopady – motivace žen nevracet se na trh práce, potenciálně přispívání k vychýlení trhu s bydlením

Proto modelujeme i naši konzervativní variantu+, která tyto slevy ruší. Ta je stejná jako konzervativní varianta, ale navíc ruší daňovou slevu na manžela/lku s nízkými příjmy a odpočet úroků z hypotéky od daňového základu:*

- Mírné snížení sazeb: 20 % z hrubé mzdy + 27 % od 4násobku průměrné mzdy
- Výrazně zvýšena sleva na poplatníka na 34 700 Kč ročně (navýšení o cca 10 000 Kč)
- Převod této slevy na poplatníka do bonusu** – aby vyčerpali nízkopříjmoví
- **Navíc zrušena daňová sleva na manžela/lku s nízkými příjmy a odpočet úroků z hypotéky od daňového základu**

**Pokud bychom chtěli reformu zlevnit ještě více než v konzervativní variantě, mohlo by se zvýšení slevy na poplatníka o 10 000 Kč uplatňovat pouze u nízkovýdělečných s minimální mzdou s tím, že uvedené navýšení by se postupně snižovalo a u mediánových výdělků by již bylo nulové.*

***Možnost převodu do bonusu mají jen lidé, kteří si ročně vydělají alespoň 50 % minimální mzdy (tj. minimálně 87 600 Kč ročně). Jde o stejné pravidlo jako dnes u slevy na děti.*

Roční výpadek příjmů rozpočtu

Ve variantě Konzervativní +, která mírně snižuje sazby daní, výrazně zvyšuje slevu na dani a navíc ruší slevu na manžela/lku s nízkými příjmy a odpočet úroků z hypotéky od daňového základu dochází k další úspoře. Tato daňová změna by kromě výrazného zjednodušení daňového systému stála „jen“ 32 miliard Kč ročně, oproti cca 82 miliard nákladů na vládní variantu.

Varianta: vládní

- 82,4 miliard

Varianta: konzervativní

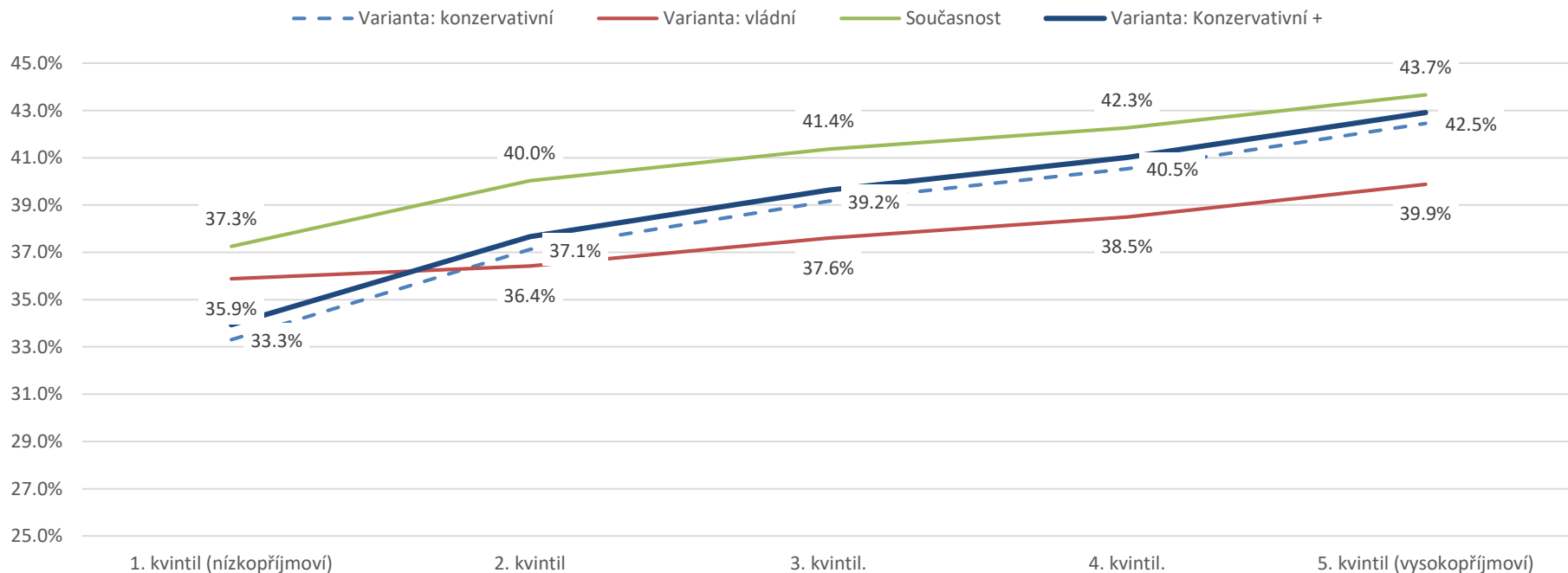
- 32,4 miliard

+ 10,2 mld. výběr od OSVČ, pokud bychom nepřijali kompenzační opatření (viz výše)

Upozornění: Jedná se o výpadek příjmů v danění zaměstnanců (včetně lidí zaměstnaných, kteří jsou současně na OSVČ).

Celková sazba daně a odvodů pro kvintily zaměstnanců – vč. zahrnutí efektu dalších slev

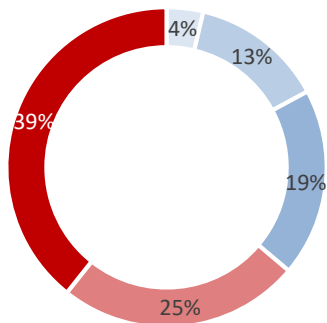
Varianta *konzervativní +*, která ruší slevu na manžela/lku s nízkými příjmy a odpočet úroků z hypotéky od daňového základu, přidává v efektivní míře zdanění zhruba 0,5 procentního bodu všem typům zaměstnanců. Šetří tedy zhruba 50 miliard oproti vládní variantě a stejně jako naše základní konzervativní varianta relativně více snižuje zdanění nízkopříjmových.

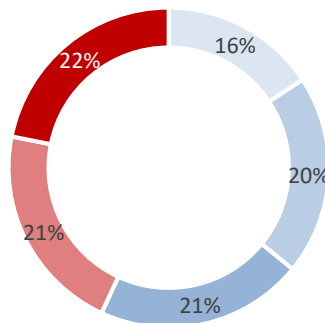
Jak si rozdělí koláč úspor – kvintily zaměstnanců dle mzdy

Z varianty Konzervativní + relativně více čerpají nízkopříjmoví zaměstnanci. Zhruba 40 % celkových nákladů reformy by šlo za spodními 40 % zaměstnanců (v prosté konzervativní variantě 36 % a ve vládní jen 17 %). Varianta tedy při menších fiskálních nákladech ulevuje nízkou a středně-příjmovým. Nejvíce vydělávající pětina zaměstnanců by také platila na daních méně, ale získala by jen 17 % z celkových nákladů reformy.

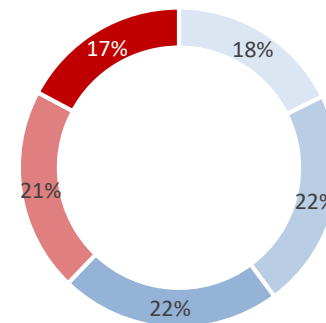
Varianta: vládní

Varianta: konzervativní

Varianta: konzervativní +

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

■ 1. kvintil ■ 2. kvintil ■ 3. kvintil ■ 4. kvintil ■ 5. kvintil

Akademie věd
České republiky

Strategie AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

facebook.com/ideacerge

twitter.com/IDEA_ThinkTank

idea.cerge-ei.cz

idea@cerge-ei.cz

Nezávislý think tank při
Národohospodářském ústavu AV ČR, v.v.i.
zaměřující se na analýzu, vyhodnocování
a vlastní návrhy veřejných politik

IDEA **CERGE**
EI